

PÆDAGOGIK FOR FLYGTNINGEBØRN

En håndbog

Forord

Det er med stor glæde og stolthed, at Røde Kors udgiver denne pædagogiske håndbog, der er beregnet til alle, der arbejder med flygtningebørn. Bogens syv pædagogiske principper er essensen af Røde Kors' mere end 30 års erfaring med flygtningebørn. De er blevet til efter et års intenst samarbejde mellem nogle af de mest kompetente fagfolk på det pædagogiske område i tæt samarbejde med medarbejdere i Røde Kors' børnehaver, skoler og klubber.

Pædagoger og lærere på Røde Kors' asylcentre har mange års erfaring med at modtage flygtningebørn og med at give dem den tryghed og det nærvær, de har brug for. Takket være et forsknings samarbejde mellem RUC, Københavns Professionshøjskole og Røde Kors kan denne vigtige viden nu gives videre til andre.

Jeg kan på det varmeste anbefale alle, der arbejder med flygtningebørn og deres familier at gå ombord i denne bog. Den er hurtig at navigere i og indeholder rigtig mange faglige guldkorn. Ikke mindst når det handler om, hvordan man skaber tryghed for flygtningebørn, så de får lov til at være børn igen - om at gribe nuet sammen med dem og at give dem alt det, der skal til, for at de kan genvinde deres iboende nysgerrighed og lyst til at lære nyt.

Vi håber, at håndbogen kan være med til at styrke dette vigtige, pædagogiske arbejde.

Rigtig god læselyst!

Anne la Cour,
Asylchef
Røde Kors.

Forsker team bag rapporten
"Asylpædagogik i Røde Kors"
Lektor Signe Hvid Thingstrup, UCC
Professor Jan Kampmann, RUC
Videnskabelig assistent
Fina Lewenhaupt Vilholm, RUC

Styregruppe i Røde Kors
Tidl. fagleder Henrik Bang Pedersen
Pædagogisk leder Anne-Mette Bjerregaard Pedersen
Skoleleder Lasse Larsson
Pædagogiske konsulent Jeanette Ptak
Pædagogisk konsulent Louise Weinholt Ludvigsen

Redaktion
Journalist Thomas Orthmann-Brask
Redaktør Susan Hoffmann Design, Rumfang/
Britt Karlsen
Tryk, KLS Pure Print
Forsidefoto: Tomas Bertelsen

Introduktion

Syv principper til det pædagogiske arbejde med flygtningebørn

Det kræver noget særligt at arbejde med flygtningebørn. Det ved de fleste lærere og pædagoger, der har taget imod disse børn i en børnehave, skoleklasse eller fritidsklub. En stor del af børnene og deres familier er præget af barske flugtoplevelser og mange ved ikke, hvad fremtiden bringer.

Derfor er der behov for en pædagogiske tilgang, som skaber tryk og udvikling for børn med flygtningebaggrund, så de kan få lov til at være børn igen og genvinde deres lyst til leg og læring. Denne måde at arbejde med flygtningebørn på kalder vi i Røde Kors for asylpædagogik.

Denne håndbog giver en overskuelig indføring i asylpædagogikkens syv principper, der alle tager udgangspunkt i de uforudsigelige vilkår, der gælder for flygtningebørn og deres familier. Det overordnede formål med pædagogikken er at bidrage til, at børnene igen får lyst og evne til at lære nyt, hvilket er helt afgørende for, hvordan de siden hen klarer sig. Det er med andre ord en pædagogik, der skal styrke og forberede børnene på fremtiden, uanset om de bliver i Danmark eller ej.

Forskningsprojektet

Håndbogen er et resultat af et samarbejde mellem Roskilde Universitet, Københavns Professionshøjskole og Røde Kors, der i fællesskab præsenterede en rapport om asylpædagogik i maj 2017. Med rapporten blev der for første gang – i forskningsmæssig sammenhæng – sat ord på, hvad asylpædagogik handler om.

Takket være et års intenst samarbejde mellem forskere og fagpersoner på det pædagogiske område, er det lykkedes at udvikle og beskrive en række velfunderede pædagogiske greb til arbejdet med flygtningebørn.

Forskergruppen fra RUC og Københavns Professionshøjskole har sammen med pædagoger og lærere i Røde Kors kortlagt den store viden blandt

medarbejderne på Røde Kors' asylcentre og i fællesskab formuleret et bud på en asylpædagogik, der bygger på denne viden og fører den videre. Projektet er baseret på grundige interviews med ledere, lærere og pædagoger, observationer samt tema- og seminardage. Denne håndbog er Røde Kors' bearbejdning og formidling af forskningsresultaterne.

Hvorfor en særlig pædagogik for flygtningebørn?

Flygtningebørn kommer her til på flere måder. Nogle kommer i forbindelse med familiesammenføring og kommer på den måde direkte ud i en kommunal børnehave eller skole. Andre børns første tid i landet er på et asylcenter, hvor de bor, mens myndighederne behandler deres ansøgning om asyl. I Danmark er det både Røde Kors og nogle enkelte kommuner, der driver asylcentre. Om børnene går i børnehave eller skole i tilknytning til asylcenteret, eller om de går i lokale institutioner med danske børn, afhænger af, hvilke lokale aftaler, der er indgået.

Fælles for det pædagogiske arbejde med flygtningebørn er, at det udfolder sig i en helt særlig situation, som blandt andet er kendetegnet ved følgende:

- Mange af børnene og deres familier er voldsomt påvirkede både fysisk og psykisk af deres oplevelser som flygtninge.
- Forældre og børn er i den aktuelle situation frataget en stor del af de demokratiske og juridiske rettigheder, som resten af samfundet har.
- Stort set ingen af børnene taler dansk, når de begynder i et pædagogisk tilbud.
- Der tales ofte lige så mange sprog, som der er børn i den enkelte børnehave eller skoleklasse.
- Antallet af børn i det pædagogiske tilbud kan skifte drastisk fra dag til dag i takt med, at børn ankommer og rejser.
- Antallet af medarbejdere justeres også, når antallet af børn ændrer sig, og der er derfor en stor grad af midlertidighed blandt både personale og børn.
- Ingen ved på forhånd, hvor lang tid det enkelte barn skal være en del af det pædagogiske tilbud.
- Det er uklart, hvilken fremtid det pædagogiske forløb skal forberede barnet på – et liv i Danmark eller et andet sted.

Et fælles værdigrundlag

Asylpædagogik bygger på nogle af de samme grundlæggende værdier, som man møder generelt i Røde Kors, nemlig intentionen om at gøre noget godt for mennesker, som er i en sårbar eller belastet situation. Specifikt forsøger asylpædagogikken at bidrage til, at de børn som flygter til Danmark, har det godt eller får det godt. Fælles for det pædagogiske arbejde er en anerkendende tilgang, hvor læreren eller pædagogen møder barnet med nysgerrighed og åbenhed.

I asylpædagogikken i Røde Kors forsøger vi at afspejle de værdier, som vi har i det øvrige danske samfund. Børnene lærer om værdier som fællesskab og demokrati – også selvom deres ophold i Danmark måske kun er midlertidigt.

I Røde Kors har vi i mange år arbejdet ud fra pædagogiske greb, der til dagligt kaldes STROF.

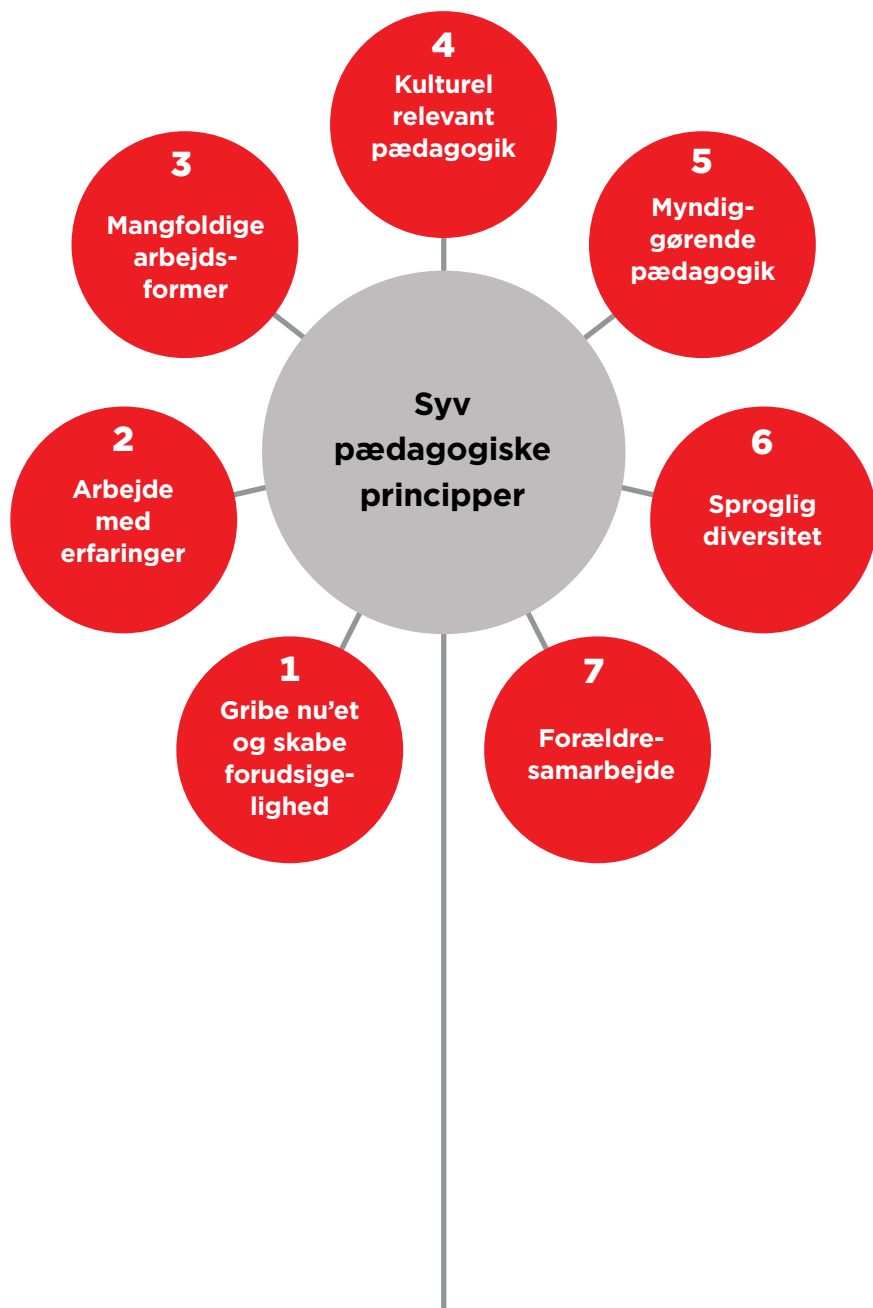
STROF står for Struktur, Tale og tid, Ritualer, Organiseret leg og Forældresamarbejde.

Værktøjet er udviklet af en svensk børnelæge i forbindelse med hans arbejde med børn og unge i flygtningelejre i nærområderne, og det bliver brugt overalt i det pædagogiske arbejde på Røde Kors' asylcentre. Mange af metoderne i STROF er derfor en naturlig del af de syv asylpædagogiske principper, som denne håndbog beskæftiger sig med.

Håndbogen

Håndbogen "Pædagogik for flygtningebørn" giver alle, der arbejder med flygtningebørn, nogle vigtige redskaber og principper, som de kan tænke med i deres daglige pædagogiske praksis. Den er tænkt som inspiration til, hvordan asylpædagogik kan se ud i de mange forskellige sammenhænge, hvor den udøves. Håndbogen henvender sig til både lærere, pædagoger og ledere, der arbejder med børn i alle aldre i vuggestue, børnehave, skole eller fritidsklub.

Igennem håndbogen vil hvert af de syv principper blive forklaret og suppleret med beretninger fra lærere, pædagoger, børn og forældre, som viser, hvordan principperne bruges i praksis og hvilken betydning, de har for barnet og familien.

Indhold

Princip 1

Gribe nuet og skabe forudsigelighed 9

Princip 2

Arbejde med erfaringer 13

Princip 3

Mangfoldige arbejdsformer 17

Princip 4

Kulturel relevant pædagogik 21

Princip 5

Myndiggørende pædagogik 25

Princip 6

Sproglig diversitet 29

Princip 7

Forældresamarbejde 33

Mor og datter fortæller

36

En anbefaling fra forskerne

38

Lær mere om pædagogik for flygtningebørn

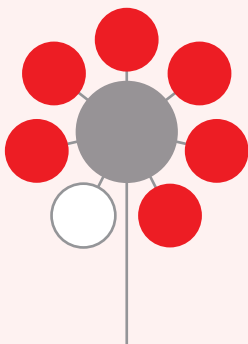
39

Gribe net og skabe forudsigelighed

Definition

Princippet handler om at skabe forudsigelighed gennem daglige strukturer. Strukturer kan være med til at skabe tryghed for børn, der befinder sig i en kaotisk situation præget af forandringer. Samtidig er det vigtigt at kunne gribe net og improvisere med udgangspunkt i børnenes aktuelle virkelighed.

Forklaring

At arbejde både med at gribe nuet og skabe forudsigelighed kan virke selvmodsigende. Men tilsammen udgør de to fokuspunkter en dynamisk praksis, som kan fungere for flygtningebørn. Børnene bør aktiveres i et passende niveau, hvor de hverken bliver for overaktive eller for uengagerede. Denne balance er skrøbelig hos mange af børnene, fordi de befinder sig i en situation med mange forandringer og uvished om fremtiden.

Forudsigelighed er med til at skabe tryghed for børn, som ofte har været – og er – udsat for store belastninger. Derfor har de gavn af ro og rutiner. Begreber som tydelighed, forudsigelighed og genkendelighed i børnenes hverdag er med til at skabe et rum, hvor de kan have tillid til de voksne.

I praksis kan rutiner og genkendelighed for eksempel betyde, at man synger nogle af de samme sange, når børnene mødes til morgensang, at man hver dag gennemfører de samme ritualer og organiserede lege, eller at man synger den samme sang, hver gang et barn skal flytte fra institutionen.

At gribe nuet handler om at kunne improvisere i en struktureret hverdag, hvor børnenes behov forandrer sig, og hvor dagsformen hurtigt kan ændre sig som følge af begivenheder i familien eller udskiftning i børnegruppen. Rutiner handler om at skabe tydelighed i kaos og fungerer bedst sammen med en høj grad af opmærksomhed og omstillingsparathed fra den voksnes side.

Improvisation anvendes i asylpædagogikken ved at tage udgangspunkt i det, som børnene selv giver udtryk for og bruge det som afsæt til en samtale, en leg eller et undervisningsforløb. Den måde at arbejde på kræver en vedvarende nysgerrighed fra medarbejdernes side og en rummelighed over for børnene og deres individuelle behov.

Den uforudsigelige dimension, der præger hverdagen for børnene og de pædagogiske medarbejdere, håndteres i asylpædagogikken ved at etablere et dobbeltblik på barnet. Medarbejderen må dagligt foretage konkrete vurderinger af det enkelte barn og børnegruppens behov for både tryghed og nye udfordringer.

En skoledag med faste rammer

I Jelling er byens gamle rådhus omdannet til skole for de børn, der bor på Røde Kors' asylcenter i Jelling. Det, der før var kontorer, er nu blevet til klasseværelser, og i ét af dem holder grøn klasse til. Børnene i grøn klasse er 8-11 år og har meget forskellig baggrund. Til dagligt er det læreren Lea Lyhne og pædagogen Lenette Ørnsholt, der er tilknyttet klassen.

I grøn klasse er der faste strukturer, rutiner og ritualer, som er med til at skabe forudsigelighed for børnene. Børnene ved altid, hvad der skal ske i løbet af dagen, og det er en af forudsætnin-gerne for, at de trives i skolen, fortæller Lea og Lenette.

– Vi kan ikke ændre på det, der er sket, og vi kan ikke spå om fremtiden. Men vi kan sørge for, at børnene har det så godt og trygt som muligt lige nu, fortæller Lenette.

Skoledagen er opbygget af de samme elementer hver dag:

Fælles morgensamling for hele skolen kl. 9, herefter går eleverne ud i klasserne. I grøn klasse starter dagen med, at

eleverne ser på kalenderen sammen. De noterer dato og årstid og taler om vejret.

Så bliver dagens program gennemgået af Lea på tavlen, og eleverne skriver programmet ned i deres dagbog. På den måde ved de præcis, hvad dagen kommer til at indeholde.

Herefter er der individuelle opgaver til børnene i for eksempel matematik eller dansk - alle børn har fået tilrettelagt deres eget undervisningsprogram. Mens eleverne løser opgaverne, får Lea og Lenette mulighed for at komme rundt til hver enkelt elev og få en fornemmelse af dagsformen, og om der er nogle særlige behov, som de skal tage hensyn til.

Så er der frokostpause med fællesspisning og organiseret leg. Det handler om, at der ikke skal opstå for mange tomrum i skoledagen, hvor der ikke er fastlagt en aktivitet. Det kan nemlig nogle gange skabe utryghed og konflikter, fortæller Lea og Lenette.

– Skolen skal være børnenes åndehul, det er her, de kan slappe af og få lov til at være børn igen, hvor de kan lære, lege og grine igen, fortæller Lea.

At gribe nuet

”En pige, der havde mistet sin mor under flugten, var ked af det og indadvendt. En dag sad pigen og tegnede, og en pædagog sad ved siden af. Pigen tegnede det, hun havde oplevet på flugtruten over havet og udtrykte sin store sorg over at have mistet sin mor. Pædagogen lyttede og spurgte ind. Det var starten på det store stykke arbejde, pigen skal udføre – sandsynligvis resten af sit liv: At bearbejde sorgen over tabet af sin mor og måske skyldfølelsen over, at hun selv overlevede. Efterfølgende rystede pigen følelsen af sig og kunne efter kort tid igen indgå i legen. Børn går ind og ud af sorgen.”

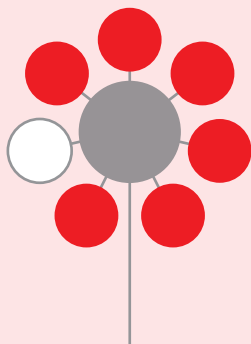
Pædagogisk leder i Røde Kors, Anne-Mette Bjerregaard Pedersen.

Arbejde med erfaringer

Definition

Der tages afsæt i børnenes erfaringer i pædagogiske forløb ved at lade deres interesser og nysgerrighed være med til at definere de aktiviteter, der iværksættes. Når børnene får mulighed for at bidrage til indholdet i et læringsforløb, vil deres motivation ofte stige. Som medskabere får de mulighed for at engagere sig aktivt.

Forklaring

At arbejde med børns erfaringer handler om at etablere et læringsrum, hvor de får mulighed for at bringe deres egne oplevelser, forståelser og viden i spil i undervisningen eller i de pædagogiske aktiviteter. Dermed ikke sagt, at den voksne nødvendigvis skal spørge ind til børnenes liv, før de kom til Danmark, men hellere lade det være op til det enkelte barn selv, hvor meget det har lyst til at fortælle. Leg og læring er nogle af de bedste måder for barnet at italesætte, bearbejde og opnå ny viden, der knytter sig til noget, de selv har oplevet eller er interesserede i.

Der findes tre elementer i arbejdet med erfaringer, som har betydning for børnenes læring:

• Motivation

Jo mere man bruger børns egne erfaringer og interesser, jo mere motiverede vil børnene ofte være, når et nyt læringsforløb skal igangsættes. Der findes mange eksempler på den slags processer, blandt andet fra Røde Kors' værksteder, hvor børnene får mulighed for at fortælle om deres eget liv og blive klogere på de andre gennem kreative forløb. I et forløb skulle børnene for eksempel spise mad fra hinandens hjemlande og derefter samle opskrifterne i et hæfte. I et andet forløb handlede det om mode i forskellige kulturer.

• Børns aktive involvering

Motivationen er også afhængig af barnets oplevelse af at være aktivt involveret i de pædagogiske processer. Læringsforløb kan derfor tilrettelægges som en aktiv tilegnelse og mestring af færdigheder i stedet for en passiv overlevering af viden. Børnene skal have en vis grad af indflydelse på, hvad man beskæftiger sig med, ligesom de også kan involveres i den måde, man vælger at arbejde med emnet på. På den måde bliver børnene medskabere af nye erfaringer, hvilket giver dem en personlig forankring.

• Fra oplevelse til erfaringsdannelse

Børnene møder op med oplevelser og indtryk, som har vakt deres umiddelbare opmærksomhed, og som fortsat findes hos dem i ubearbejdet form. Det er den voksnes opgave at identificere disse oplevelser hos børnene og indarbejde dem i et meningsfuldt forløb. Det kan for eksempel være et tema eller en problemstilling, som optager mange børn i gruppen. Gruppen tilegner sig herefter ny viden om emnet og ændrer syn på det, de oprindeligt troede og tænkte. Denne type erfaringsdannelse kan foregå i korte forløb i både leg og undervisning.

FOTO: MATHILDE BECH

Når børnenes egne erfaringer bliver til undervisning

Grøn klasse på Røde Kors' asylcenter i Jelling består af en mangfoldig børnegruppe. De kommer fra hele verden, og de har vidt forskellige forudsætninger for at gå i skole. Som en naturlig del af at motivere børnenes lyst til at lære nyt, tager lærer Lea Lyhne og pædagog Lenette Ørnsholt ofte udgangspunkt i børnenes erfaringer.

I et eksempel fra en samtale i klassen, der udviklede sig til et læringstema, fortalte en elev, at hun havde fået en lillesøster, som snart skulle have et navn. Lea og Lenette greb fortællingen og bad pigen vise de andre, hvordan en navngivning foregår i hendes hjemland. Det udviklede sig til, at klassen lavede rollespil over først en dansk barnedåb, så en afghansk, en kurdisk og så videre.

– Børnene fik lov til at fortælle noget om sig selv og deres baggrund, som optog dem. Samtidig fik de et indblik i de andres kulturer, hvor vi sammen

kunne se på forskelle og ligheder, fortæller Lenette.

Forløbet udviklede sig til også at handle om andre traditioner, så efter klassen havde delt deres erfaringer med navngivning, fortsatte rollespillet med bryllup. Igen fik eleverne mulighed for at fortælle, hvordan bryllupstraditioner er i deres kulturer og for at dele deres minder og erfaringer med at være til et bryllup.

Klassens lærere fik i forløbet også vist, hvordan en barnedåb og et bryllup kan være i Danmark, og hvilke traditioner og normer, der er for den slags begivenheder.

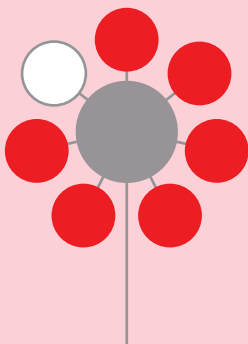
– Vi fik talt om alle de ting, som kan vække børnenes nysgerrighed. Vi forsøger altid at bringe det hele i spil, så det ikke kun handler om, at det her er Danmark, og sådan er det her. Det giver børnene nogle flere facetter og en større viden at trække på, fortæller Lea.

Mangfoldige arbejdsformer

Definition

Princippet opfordrer til at være fleksibel i måden, man arbejder med forskellige emner på. Det kan ofte være en god idé at arbejde projektorienteret, når man inddrager børnenes egne erfaringer i undervisningen eller i de pædagogiske aktiviteter.

Forklaring

Når der arbejdes med børnenes egne erfaringer i pædagogiske forløb, er det vigtigt at overveje, hvordan man arbejder med erfaringerne. Det kan være en god idé at tage udgangspunkt i et fælles emne, som optager børnene og forsøge at blive klogere på emnet i fællesskab.

Mange af børnene har ganske få erfaringer med, hvad det vil sige at bo i Danmark. I den første tid kan de måske undre sig over ting og situationer i hverdagen, som de har behov for at få afklaret. Det kan derfor være vigtigt at gribe fat i deres undren og spørgsmål og i fællesskab undersøge, hvad det handler om.

Med en undersøgende tilgang kan man arbejde tværfagligt og inddrage flere forskellige måder at belyse et emne på. Den måde at arbejde på omtaler man i praksis ofte som projektarbejde eller genrepædagogik. Et eksempel kan være at tage børnene med ud i lokalområdet og besøge forskellige erhverv – en bager og en slagter – eller besøge det lokale bibliotek eller en dansk skole.

Et andet eksempel på et forløb, hvor mange forskellige læringsformer kan udforskes, kan være at tage udgangspunkt i et tema som mad. Hvordan producerer man et brød, hvordan bygger man den ovn, som brødet bages i, hvilke kemiske processer er i gang under produktionen, og hvilke indholdsstoffer er mest nærende for kroppen.

Det er ofte også muligt at arbejde med læring gennem kreative og kunstneriske aktiviteter. De spørgsmål, som børnene undersøger, kan blive sat i perspektiv gennem tegning, maling, rollespil, teater og musik. Ofte vil man kunne koble fysiske øvelser til forløbet og dermed bringe en kropslig erfaringsdannelse i spil.

Princippet om at anvende mangfoldige arbejdsformer inviterer læreren eller pædagogen til at kombinere de mange måder, hvorpå man kan undersøge et spørgsmål eller et emne. Den undersøgende metode kan også have en positiv betydning for relationen mellem barnet og den pædagogiske medarbejder, fordi de undersøger et emne med fælles nysgerrighed og udveksler erfaringer.

FOTO: MATHILDE BECH

Plads til eksperimenter i skoledagen

Dagligdagen i grøn klasse på Røde Kors' asylcenter Jelling er præget af strukturer og rutiner. Men der er stadig plads til at eksperimentere med forskellige undervisningsformer og forløb, hvis de blot bliver tænkt ind i den eksisterende struktur.

For det første undersøger underviserne Lea Lyhne og Lenette Ørnsholt, hvad der fungerer for den enkelte elev. På den måde kan de tilrettelægge lige netop den undervisning, som passer til elevens faglige niveau. Indimellem indgår eleverne også i fællesforløb, hvor emnerne kan være af mindre faglig karakter. Det kan for eksempel handle om at udvikle fantasi og forestillings-evne, om hygiejne eller om at være en god ven.

Grøn klasse har også haft et meget populært skakforløb. Spørger man

eleverne, hvad de får ud af at spille skak, svarer de: Vi bliver bedre til matematik!

Skak har flere positive effekter ifølge lærerne, for udover at det kan hjælpe med at udvikle logisk tænkning, styrker det også elevernes koncentrationsevne. Derudover spiller de mod hinanden på kryds og tværs og bliver derfor trænet i at indgå og overholde aftaler om, at man spiller retfærdigt og ikke snyder.

I et andet forløb byggede klassen med lego. Her fik de øvet det danske sprog ved at tale om former og farver på legoklodserne.

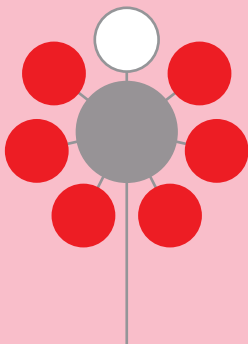
– Det skabende element fungerer også rigtig godt for børnene. De kan bygge noget fra deres fantasi, noget de drømmer om, og det inviterer til nye samtaler, fortæller Lea og Lenette.

Kulturel relevant pædagogik

Definition

Princippet sigter mod at skabe en øget interkulturel forståelse og gensidig respekt. Det kan gøres ved at styrke børnenes evner og motivation til at udveksle kultur og løse konflikter. Princippet handler også om at udvikle mangfoldig pædagogik og undervisning, som børnene kan genkende sig selv i, så deres viden kan blive en faglig ressource.

Forklaring

At arbejde med kulturel relevant pædagogik handler om at styrke børnenes åbenhed over for hinandens kulturer og deres bevidsthed om, at der kan være større eller mindre kulturelle forskelle, uden at det behøver at føre til konflikter. Ofte vil nyankomne børn indgå i en multikulturel børnegruppe, og der kan være situationer, hvor de vil opleve manglende forståelse og respekt for hinandens kulturer.

Kulturel relevant pædagogik omfatter en række indsatsområder:

- Kulturforståelse – favne og være nysgerrig på forskellige kulturer.
- Gensidig kulturudveksling – lære om andre kulturer og fortælle om sin egen.
- Møde alle mennesker med respekt.
- Se etnicitet og forskellighed som en ressource.
- Inddrage børns hverdagsliv.
- Skabe tolerance blandt børn og voksne.
- Støtte barnets modersmål.

Forståelse af andre kulturer er en væsentlig faktor i forhold til at nedbryde børnenes indbyrdes fordomme. Arbejdet med at skabe tolerance og venskaber på tværs af sproglige og kulturelle forskelle kan medvirke til at undgå, at eventuelle konflikter fra børnenes hjemlande bringes med ind i de pædagogiske tilbud.

Kulturel relevant pædagogik handler ikke kun om rummelighed og tolerance, men også om at give børnene en bevidsthed om, at tingene ikke er sort/hvide. Viden kan være kulturelt forankret, flertydig og til forhandling. Det, som virker rigtigt i en kultur, kan virke helt forkert i en anden. Den kulturelle mangfoldighed kan blive til en ressource, som styrker børnenes viden om verden og om de emner, de arbejder med.

At arbejde med kulturforståelse og kulturudveksling med flygtningebørn, hvis fremtid endnu er ukendt, kan være et dilemma. Ofte skal der findes en balance imellem at arbejde med henblik på at gøre barnet parat til at indgå i en dansk børnehave eller skole, og samtidig må der arbejdes ud fra muligheden for, at barnet og familien ikke får ophold i Danmark. Derfor er fokus i den kulturel relevante pædagogik at give børnene nogle redskaber til at håndtere og forstå kulturforskelle og konflikter, hvilket de kan få gavn af uanset hvilken fremtid, de går i møde.

FOTO: MATHILDE BECH

Kulturel relevant pædagogik

Et af målene i arbejdet med kulturel relevant pædagogik på skolen i Røde Kors' asylcenter i Jelling er at reducere fordomme. Grundtanken er, at hvis børnene lærer hinandens kulturelle baggrunde at kende, kan de lære at blive mere tolerante over for hinanden.

En stor del af indsatsen handler om kulturel udveksling. Derfor inviterer skolens lærere alle børn og forældre til at deltage i de danske højtider blandt andet traditionel dansk jul med salmesang, juletræ og julemad.

– Alle familier elsker at deltage i den slags arrangementer. Vi danskere er ofte en anelse berøringsangste og holder lidt igen med at dele ud af vores traditioner. Men vi har oplevet en enorm interesse, når vi inviterer til en dansk højtid på skolen, fortæller Lea Lyhne og Lenette Ørnsholt, der er henholdsvis lærer og pædagog i grøn klasse på skolen i Center Jelling.

En vigtig komponent i at mindske fordomme er netop at inddrage både forældre og klassens elever. Det er nemlig også gennem forældrene, at børnene kan lære om tolerance.

I et eksempel fra grøn klasse ville lærerteamet italesætte et spirende problem med racistisk sprogbrug blandt børnene. Til formålet havde de skaffet nogle babydukker med forskellig farve hud og hår, som de kunne tale om sammen med børnene. Der blev blandt andet talt om, at alle uanset hudfarve er lige meget værd, at alle har de samme rettigheder, og at man sagtens kan være venner, selvom man ikke ligner hinanden udenpå.

Forældrene blev herefter inddraget i projektet, da de på et fælles forældremøde blev introduceret til samme serie af babydukker. Målet var, at forældrene skulle præsenteres for de tolerante udsagn, som børnene var kommet frem til, og forsøge at støtte op om det derhjemme.

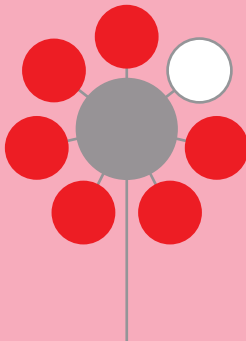
Forældremødet med dukkerne og præsentationen af børnenes syn på de forskellige hudfarver ramte virkelig forældrene. Mange af dem gik efter mødet aktivt ind i kampen for at reducere fordomme blandt børnene, og den fælles indsats havde en positiv effekt på sproget i klassen.

Myndiggørende pædagogik

Definition

Myndiggørende pædagogik handler om at anerkende børn som individer og give dem lige muligheder for at udfolde sig i demokratiske rammer.

Forklaring

Begrebet myndiggørende pædagogik er overskriften på en række forskellige pædagogiske greb, der tilsammen giver børn kompetence til at handle og dermed få mulighed for at udfolde deres evner og præge deres omgivelser. Det pædagogiske personale kan bruge myndiggørende pædagogik ved at anerkende børnenes ressourcer og skabe rummelige rammer.

• **Anerkendelse og rummelighed - et psykologisk perspektiv**

Børn har ligesom alle andre gode og dårlige dage. Nogle dage kan børnene være pressede og have svært ved at indgå i store fællesskaber, og andre dage kan de have behov for at tale om deres fortid. Myndiggørelse kommer på banen, når det pædagogiske personale anerkender børnenes skiftende behov og forsøger at være opmærksomme på, at et barn altid har ressourcer, selvom det kan have en dårlig dag eller periode. Det kan her være en god idé at overveje, hvilke ord man bruger om børnenes udfordringer. I stedet for at tale om børn som traumatiserede, kan man tale om deres tilstand som smerte. Smerte er noget genkendeligt og håndterligt – den kan mindskes og gå over – mens et traume kan virke mere kronisk og fremmedgørende.

• **Anerkendelse og rummelighed – et kulturelt perspektiv**

Det er vigtigt at give plads til de erfaringer og kompetencer, som børnene kommer med. Det kan både være erfaringer fra hjemlandet, men også erfaringer som er opbygget, siden de forlod landet. For eksempel har nogle opholdt sig længe i andre lande på deres vej til Danmark. Ved at give plads til børns forskellighed anerkender man den viden og de erfaringer, de kommer med. Et eksempel på dette kan være at synge sange eller lege nogle lege fra andre lande. Man kan også genenmføre et undervisningsforløb i skolen, som sammenligner film, fortællinger eller regnemetoder fra forskellige lande.

• **At skabe selvstændige, kritisk tænkende børn - et demokratisk perspektiv**

Myndiggørelse handler om den pædagogiske opgave med at skabe selvstændige, demokratiske børn. Børn må gerne være kritiske over for de voksne og forholde sig selvstændigt til de udfordringer og opgaver, de står overfor. Medarbejderne kan derfor forsøge at etablere en relation med børnene, som ikke er autoritær, for eksempel ved at bede børnene kalde voksne ved fornavn, hvilket nogle børn ikke er vant til fra deres børnehave eller skole i hjemlandet. Det demokratiske perspektiv kan også styrkes i læringsforløb ved at lægge op til diskussioner og samtaler frem for udenadslære og testning.

FOTO: MATHILDE BECH

Kunsten at lave noget, man selv har fundet på

Mange børn, der kommer til Danmark, er ikke vant at gå i klub efter skole. Det mærker man især i fritidsklubben på Center Sandholm, som er det første sted, børnene opholder sig, når de netop er kommet til Danmark.

Katrine Blomsterberg er pædagog i klubben i Sandholm, hvor myndiggørelse af børnene er et centralt element i det daglige pædagogiske arbejde. Det er pædagogerne, der sætter rammerne for de forskellige aktiviteter, men børnene kan selv byde ind og igangsætte aktiviteter.

– Vi laver ofte perleplader i klubben. Det er en overskuelig aktivitet, hvor alle børn kan være med. Selv her kan det være svært for nogle børn at opleve, at de selv kan og skal bestemme; hvilken perleplade skal jeg lave, hvordan skal den se ud, og hvilke farver skal jeg bruge? Her er det pædagogens opgave at støtte barnet til at træffe disse valg, så de også kan opleve den glæde og stolthed, der følger med, når man laver noget, man selv har fundet på, fortæller Katrine Blomsterberg.

Nogle børn har ikke tidligere prøvet at have så meget medbestemmelse. Det kan udløse en passiv adfærd, hvor barnet er tøvende og afventer, at andre tager initiativet. Andre børn reagerer omvendt og bliver overaktive, når de bliver præsenteret for hylderne med legetøj og de mange muligheder for at lege.

– For nogle er det svært med løse rammer. De ved ikke, hvad de skal give sig til, hvis ingen fortæller dem det. For andre er det et slaraffenland, fordi de kan byde ind med en masse ting, fortæller Katrine Blomsterberg.

Men uanset børnenes mange forskellige måder at reagere på er det altafgørende med den gode relation.

– Jo bedre en relation man får med børnene, jo mere kan man spørge ind til, hvad de godt kan lide eller er gode til. Børnene skal føle sig set og hørt. Det giver tryghed, som er en forudsætning for, at børnene tør ytre sig og selv finde på, hvad de vil lave, fortæller Katrine Blomsterberg.

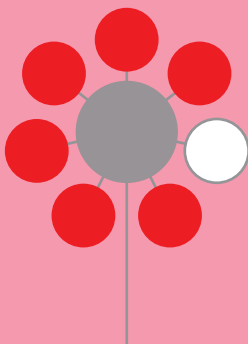

Sproglig diversitet

Definition

Sproglig diversitet handler om at anerkende og udvikle børns modersmål samtidig med, at der arbejdes mod et mål om at lære alle børn dansk.

Dette princip er samtidig et godt eksempel på, at undervisningen skal afspejle børnenes situation og behov, som for eksempel at prioritere modersmål og engelsk i perioder med mange familier, der ikke får opholdstilladelse i Danmark.

Forklaring

Det opfattes generelt som en vigtig opgave, at alle flygtningebørn lærer dansk. Dansk er det sprog, medarbejderne i skolen eller institutionen har til fælles, og hvis børnene skal blive i Danmark er det også på sigt det sprog, som børnene kan være fælles om. Dansk kan være med til at skabe fællesskab i klassen, på stuen eller i klubben på tværs af børnenes modersmål.

Samtidig er det vigtigt at fastholde og udvikle børnenes modersmål. Erfaringer tyder nemlig på, at det er nemmere at lære et nyt sprog, hvis man er stærk i sit modersmål. Det er også vigtigt, at børn, der ikke får opholdstilbud i Danmark, fortsætter med at være gode til deres modersmål, sådan at de er sprogligt rustet til en hjemrejse. På den måde kan arbejdet med sproglig diversitet afhænge af, hvad der er bedst i forhold til den situation, børnene er i.

Sproglig diversitet kan sagtens blive en naturlig del af hverdagen. I de pædagogiske tilbud i Røde Kors arbejder man med et bredt sprogbegreb, hvor kommunikationen mellem barn og voksen foregår på en række verbale og nonverbale sprog. Når en pædagog eller lærer ikke deler sprog med et barn, kan de gribe til fagter, tegn-til-tale, piktogrammer, fotografier og rutiner.

Fagter og kropssprog er en intuitiv måde at kommunikere på, men der kan let opstå misforståelser, som kan resultere både i frustrationer og latter. Hvis medarbejderen kan tegn-til-tale, kan det også være en god mulighed at lære børnene nogle tegn.

Visuelle kommunikationsmidler som piktogrammer og fotografier kan være med til at understøtte den talte kommunikation. I et typisk eksempel fra en klub, hvor børnene havde været på udflugt i Tivoli, hængte man bagefter fotografier fra turen op på væggen. Børnene kunne fortælle hinanden og de voksne om turen ved at pege på billederne. På den måde fik de adgang til at fortælle om deres oplevelser med andre, som de ellers ikke delte sprog med.

Rutiner har også en funktion i forhold til at kommunikere, når børn og voksne ikke taler samme sprog. Her kan rutiner fungere som en referenceramme, som tydeligt fortæller, hvad der skal foregå.

FOTO: TOMAS BERTELSEN

Når sproget bliver en del af legen

Der kommer sjove lyde fra børnehaven i Center Sandholm. Her tager pædagogerne nemlig utraditionelle midler i brug for at stimulere børnenes sprog.

– Vi spiller lydlotto! Det er en leg, hvor vi afspiller forskellige lyde, for eksempel lyden af et tog eller en fugl. Børnene skal så pege på det billede, som hører sammen med lyden. Samtidig taler vi om, hvad tingen på billedet hedder, og på den måde får vi øvet nogle nye ord, fortæller Sanja Rutovic, der er pædagog i børnehaven i Center Sandholm.

Børnehaven i Center Sandholm tager imod børn i børnehvealderen, der lige er kommet til Danmark. Ofte går børnene kun i børnehaven i ganske få uger, før de skal videre. Ingen af børnene taler dansk, som primært er det sprog, pædagogerne taler. Derfor arbejder man i børnehaven med et udvidet sprogbegreb.

– Vi bruger meget kropssprog, når vi taler med børnene. Vi forsøger også at

lære dem nogle ord på dansk, som kan gøre det lettere for os at kommunikere sammen. Til det formål har vi piktogrammer, som vi kan pege på, mens vi siger ordet, fortæller Sanja Rutovic

I børnehaven forsøger pædagogerne også at skabe så meget forudsigelighed som muligt, så børnene hurtigt kan vænne sig til at gå i børnehave. Hver formiddag holder børnehaven samling, hvor alle sidder ved bordet, og der synges og spises frugt. Også her er pædagogerne fokuserede på at stimulere børnenes sprog.

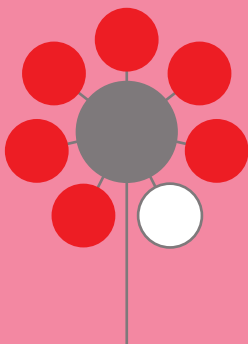
– Når vi spiser æbler, taler vi om, hvad et æble hedder på de forskellige sprog. På den måde får vi inddraget børnenes modersmål. Pædagogerne og børnene lærer så, hvad tingene kaldes på hinandens sprog. Børnene bliver altid meget begejstrede, når vi kan sige nogle enkelte ting på deres modersmål, fortæller Sanja Rutovic.

Forældre- samarbejde

Definition

Princippet handler om at anerkende forældrenes rolle i forhold til børnenes trivsel og støtte dem i at blive gode forældre i Danmark.

Forklaring

Børnene er det primære fokus i asylpædagogikken, men forældrene spiller også en væsentlig rolle. Det er derfor vigtigt at opbygge et godt forældre-samarbejde. Det kan dog være vanskeligt at arbejde lige så systematisk med forældrene, fordi der i nogle tilfælde kan gå lang tid mellem, at medarbejderne og forældrene har ordentlig mulighed for at tale sammen. Derudover kan der også være sproglige barrierer.

Det gode forældresamarbejde kan have flere fokuspunkter:

• At give forældreskabet tilbage

Det kan være vigtigt, at det pædagogiske personale myndiggør forældrene. Med det menes der, at forældrene skal støttes i at tage ansvar for deres børn. En udfordring som man indimellem støder på, er at forældrene helt eller delvist ikke magter deres rolle som forældre, fordi de er belastede af flugten eller ventetiden i et asylcenter. Kommunikationen med forældrene er derfor vigtig, og ligesom med børnene kan man anvende et bredt sprogbegreb. Det understøtter forældrene i at være aktive i deres børns hverdag, fordi det gør det lettere for dem at forstå, hvad der foregår. Det hjælper dem også til at formidle deres egne spørgsmål og ønsker.

• At støtte forældrene i at klare sig i Danmark

Der kan arbejdes med at lære forældrene, hvad det vil sige, at være forældre i Danmark. Det handler om at lære forældrene at forholde sig til rutiner og forventninger, som de vil møde i de danske institutioner og skoler. Det kan for eksempel dreje sig om, at børnene skal have madpakker med, og at der findes særlige forestillinger om, hvad en god madpakke er. Det kan også være at lære forældrene om de danske vejrforhold og passende påklædning.

• At involvere og myndiggøre forældre

Ud over de mange praktiske ting kan det være en god idé at lære forældrene om synet på børneopdragelse i Danmark, som kan være anderledes end i den kultur, familierne kommer fra. Det handler generelt om at støtte forældrene i spørgsmål om opdragelse og lære forældrene, hvad det vil sige at være gode forældre i Danmark. Det kan også handle om at lære forældre om konflikthåndtering, og fortælle hvad der er lovligt og ulovligt i Danmark – for eksempel at fysisk afstraffelse ikke er lovligt. Opgaven med at involvere og myndiggøre forældrene er ikke kun envejslæring. Medarbejderne bør have en ressourceorienteret tilgang til forældrene og anerkende, at de allerede har evner og erfaringer som forældre, der er vigtige for barnet.

FOTO: TOMAS BERTELSEN

Forældresamarbejde

I grøn klasse på skolen i Center Jelling er lærerteamet optaget af at etablere et godt samarbejde med elevernes forældre.

– Vi træffer ikke beslutninger uden forældrene. De er eksperter i deres børn. Men de kan altid komme og snakke med os, hvis de har brug for det, fortæller Lea og Lenette, der er henholdsvis lærer og pædagog i grøn klasse.

Nogle forældre er ikke vant til at blive inddraget i deres barns skolegang. De skal vænne sig til, at skolen ikke kun kontakter dem med dårligt nyt, men at skolen også inviterer til samtaler, når det går godt.

I nogle kulturer har lærere en meget høj autoritet, og det kan gøre nogle forældre nervøse over at skulle tale med

lærerne på skolen i Center Jelling.

Men de oplever hurtigt, at lærerne er nogle, man godt kan føre en ligeværdig samtale med.

– Vi prøver at skabe en relation til forældrene. Vi hilser altid på dem og taler med dem så ofte, vi kan. Og så møder vi dem altid med et smil og noget humor, så vi kan prikke lidt til den forestilling om, hvad en lærer er, fortæller Lenette.

Ligesom begreberne myndiggørelse og anerkendelse spiller en central rolle i det pædagogiske arbejde med børn, er det også en vigtig del af forældresamarbejdet.

– Vi er ikke fejlfindere eller skælder ud. Vi roser forældrene – også for de helt små ting, fortæller Lea.

En skoleelev fortæller:

De første år i Danmark var svære

Ashanti var seks år, da hun kom til Danmark med sin mor Elma og lillebror Wallis. Dengang talte hun kun spansk. Nu, ni år senere, går hun i 8. klasse på en dansk folkeskole og er netop blevet konfirmeret med sine klassekammerater. Det var en stor dag for Ashanti og hendes familie.

Men det har ikke altid været nemt for Ashanti at gå i skole. Da hun kom til Danmark, skulle hun starte på Røde Kors-skolen i Lynge, og i begyndelsen handlede meget af skoledagen om at lære dansk.

– Det var virkelig svært. Jeg forstod slet ikke, hvad nogen sagde til mig. Men lærerne gjorde meget ud af at forklare alting helt simpelt, og de brugte mange billeder og symboler, så langsomt kunne jeg også sige nogle danske ord, fortæller Ashanti.

Efter tre år i Røde Kors-skolen besluttede Ashantis lærere, at hun var klar til at komme i en dansk folkeskole. Derfor

fik hun mulighed for at starte i 2. klasse på Blovstrød Skole. Det var heller ikke altid let, men heldigvis fik hun et godt forhold til en af skolens lærere, som hjalp hende med at falde til.

– Jeg blev tit ked af det, fordi jeg hele tiden misforstod, hvad de andre elever sagde til mig. Men på et tidspunkt fik jeg en lærer, der hedder Pia, som var rigtig god at snakke med. Hun kunne ligesom fornemme, når noget gik skævt i klassen eller med mig, og så kunne vi sætte os og snakke om det. Jeg kunne fortælle alt til Pia, fortæller Ashanti.

I de svære år i folkeskolen, var der også tæt kontakt mellem Ashantis mor og læreren Pia. Det blev en fælles indsats at få Ashanti til at trives i skolen – og det lykkedes. I dag har Ashanti mange gode venner på skolen, og hun klarer sig godt. Hendes drøm er at komme på efterskole, når hun har afsluttet 9. klasse.

FOTO: MATHILDE BECH

En mor fortæller:

Forældresamarbejde betød tryk

Elma er asylansøger fra Haiti og har tre børn på 8, 12 og 15. Den ældste er datteren Ashanti. Det er næsten ni år siden, familien kom til Danmark. Dengang havde Elma kun to små børn og var højgravid med Ashantis yngste lillebror, Jeremiah.

Hendes børn har gået i børnehave og skole på Røde Kors-centrene i de første år, men de er nu alle kommet ud i en dansk folkeskole.

– Det var meget svært, da jeg først kom til Danmark. Det er hårdt at være alene med tre små børn i et fremmed land. Men jeg var ikke bange, for jeg vidste, at jeg var sammen med nogle gode mennesker, som ville hjælpe mig.

Pædagogerne og lærerne var en stor støtte i forhold til de to store børn, mens jeg gik hjemme med den lille, fortæller Elma.

Når Elma tænker tilbage på de år, hvor hendes børn startede i børnehave og skole i Danmark, er det de gode erfaringer, der fylder mest. Samarbejdet med pædagoger og lærere har været med til, at familien trives trods en stadig usikker fremtid.

– Skolerne her er meget forskellige fra mit hjemland. Men på en positiv måde. Jeg skulle pludselig til forældremøder, det kendte jeg ikke noget til, men jeg synes, det er godt at forældre og lærere taler så meget sammen, fortæller Elma.

Anbefaling fra forskerteamet

Asylpædagogik reflekterer og bygger på veletablerede forskningstraditioner inden for det pædagogiske felt, og den er udviklet i en kontekst af asylcentre.

Men asylpædagogikken er også relevant i mange andre sammenhænge: Den kan udgøre en vigtig inspiration for aktører og institutioner – ikke mindst i kommunerne – der arbejder med familier og grupper af børn, der befinder sig i lignende situationer, som dem der er beskrevet i dette projekt.

Asylpædagogik er præget af dilemmaer og paradokser som afspejler de rammer, der er for asylpædagogik. Det betyder, at udvikling og definition af en asylpædagogik aldrig kan antage en endegyldig karakter, men løbende må justeres og udvikles i forhold til de enkelte situationer og specifikke forløb.

For at give handlingerne retning og et fagligt fundament er det samtidig væsentligt, at de løbende refleksioner foregår inden for en fælles pædagogisk forståelsesramme, et fælles sprog og nogle fælles værdier. De syv asylpædagogiske principper udgør et bud på en sådan fælles forståelsesramme, som kan kvalificere arbejdet med flygtningebørn, -unge og -familier i mange pædagogiske sammenhænge.

Forfattere til rapporten ”Asylpædagogik i Røde Kors”

Lektor Signe Hvid Thingstrup,
Københavns Professionshøjskole,
Professor Jan Kampmann,
Roskilde Universitet
Videnskabelig assistent
Fina Lewenhaupt Vilholm,
Roskilde Universitet.

Læs mere

Forskningsrapport Asylpædagogik i Røde Kors

Forskningsrapporten er en faglig beskrivelse og gennemgang af de pædagogiske principper i arbejdet med flygtningebørn. Rapporten danner grundlag for denne håndbog. De pædagogiske principper er resultatet af et års grundig forskning i Røde Kors' børnehaver, skoler og klubber for flygtningebørn, og den blev til i et nært samarbejde mellem pædagogiske medarbejdere i Røde Kors og forskere fra Roskilde Universitetscenter og Københavns Professionshøjskole.

Forskningsrapporten kan downloades på www.rodekors.dk/asyl under fanen "Mere viden om asyl". En trykt udgave kan rekvireres på mail: asyl@redcross.dk

Forældreguiden

Forældreguiden er et unikt selvhjælpsværktøj, som er udviklet til flygtningeforældre. Guiden har fokus på en positiv understøttelse af forældreren, og gennem en række genkendelige eksempler fra dagligdagen vejleder den forældrene til opfange børnenes signaler og til at hjælpe dem gennem en tid, som kan være præget af omvæltninger og svære oplevelser.

Forældreguiden er udviklet i et samarbejde mellem Center for Krisepsykologi i Bergen, hvor de kendte psykologer Atle Dyregrov og Magne Raundalen er tilknyttet, HERO, som er Norges største asyloperatør og Røde Kors. Guiden findes både som håndbog og som en app til smartphone. Guide og app findes på ni sprog.

Guiden kan downloades på www.rodekors.dk/asyl - app'en kan downloades ved at scanne koden hér:

Den trykte udgave af guiden kan rekvireres på mail: parentguide@redcross.dk

Frirum

En håndbog med viden, metoder og inspiration til børnegrupper med børn i traumatiserede flygtningefamilier. Kan rekvireres hér: asyl@redcross.dk

Røde Kors Akademiet

Røde Kors Akademiet er en konsulentvirksomhed i Røde Kors, som leverer rådgivning, kompetenceudvikling og skræddersyede løsninger i integrationsarbejdet. Læs mere på www.rodekors.dk/rode-kors-akademiet. Du kan også henvende dig på mail: akademiet@redcross.dk

Skoletjenesten i Røde Kors

Røde Kors' skoletjeneste tilbyder et stort udvalg af læringsmaterialer og viden for både lærere og elever. Læs mere på www.skoleshop.rodekors.dk

